

zorg gepaard gaat, terwijl God zonder pijn of moeite en zonder enige lichamelijke inspanning bestuurt.

Lipsius, in God was, is en zal zijn een waakzame en voortdurende zorg (maar wel een zorgeloze zorg), waarmee hij alle dingen beschouwt, bezoekt en leert kennen: en zijn ze eenmaal gekend, dan bestuurt en ordent hij ze in een onveranderlijke loop die aan ons onbekend is. Dat is wat ik Voorzienigheid noem, waarover iemand uit zwakheid kan klagen, maar waaraan niemand kan twifelen, behalve wie voor de stem en het besef van de Natuur te doof en te dom is.

Hoofdstuk 14

Alles gebeurt hier op de wenken van de Voorzienigheid, zij zendt rampspoed over volken en steden. Daarom is ons klagen en wenen hierover niet godvruchtig. Aan het slot een aansporing om God te gehoorzamen: strijd tegen Hem is onberaden en vergeefs

Als je hiervan goed doordrongen bent, als je ernstig en oprecht gelooft dat die bestierende kracht dóórstraalt en dóórdringt en, om met Vergilius³⁰ te spreken, woont in alles: de aarde, de banen van de zee,

dan zie ik niet met wat voor reden jij nog kunt treuren of klagen. De Voorzienigheid, die dit hemelgewelf dagelijks doet wentelen en terugwentelen, de zon doet opgaan en ondergaan, de gewassen doet groeien en afsterven, heeft immers ook al de lotgevallen en wisselvalligheden veroorzaakt, waarover jij je verbaast of verongelikt voelt. Denk je dat ons van hemelwege slechts blijdschap en voorspoed gezonden worden? neen, ook droefheid en tegenspoed. Ieder gebeuren, iedere opschudding en verwarring in het grote wereldbestel vindt (met uitzondering van de zonde) zijn oorzaak en oorsprong bij die eerste Oorzaak.

In de hemel zijn de uitbetalers aller dingen, zei Pindarus³¹ met recht. Er hangt als het ware een gouden ketting van omhoog naar omlaag (waar Homerus³² in zijn verhaal op zinspeelt), waaraan al dit aardse is vastgebonden. Dat hier een aardverzakking enige steden verzwolgen heeft, komt door de Voorzienigheid; dat elders de pest vele duizenden mensen heeft weggemaakt, komt door haar; dat er massamoord

en oorlog* bij de Belgen heersen, komt eveneens door haar. Van Godeswege, Lipsius, van Godeswege zijn al die plagen gezonden. Euripides³³ heeft dan ook heel treffend gezegd:

Alle rampspoed komt van God.

Van die Maan hangen tij en tegentij in menselijke zaken af, van die Zon opkomst en ondergang der koninkrijken. Terwijl jij nu je verdriet de vrije loop laat en over de verandering en vernietiging van je vaderland verontwaardigd bent, besef je dan niet wie op wie verontwaardigd is? Wie? een mens, een schaduw, stof; op wie? ik aarzel het te zeggen, op God. Er is een oud verhaal dat Giganten eens getracht hebben de goden uit hun burch te verjagen. Laten wij die verhalen naar het rijk der fabelen verwijzen: jullie querulanten zijn die Giganten. Als immers dit alles door God niet alleen toegestaan maar ook toegezonden wordt, wat doen jullie met je morrende protesten anders dan Hem de scepter en de heerschappij ontrukken (voor zover het in jullie vermogen ligt)? O blinde stervelingen! Zon, maan, sterren, elementen en alle andere schepselen in deze wereld gehoorzamen en luisteren gewillig naar de opperste wet. Alleen het meest verheven schepsel, de mens, botst en biedt weerstand aan zijn schepper. Als je de zeilen naar de wind had uitgezet, dan zou jouw koers niet jouw wil maar de windkracht volgen, maar op de wereldzee van het leven weiger jij de Adem Gods te volgen, die het heelal bestuurt. Je verzet is trouwens zinloos, want de keuze is: óf volgen óf meegesleurd worden. De hemelse raadsbesluiten zullen hun kracht en volgorde handhaven, of men zich schikt of protesteert. Wij zouden in lachen uitbarsten als iemand die zijn boofde aan een rots heeft vastgemaakt en voortdurend aan het touw trekt, denkt dat de rots naar hem toekomt, terwijl hij zelf er naartoe gaat. Is onze waanzin niet groter wanneer wij, aan de rots van de eeuwige Voorzienigheid vastgebonden, door trekken en tegenstribbelen willen dat zij ons gehoorzaamt in plaats van wij haar. Laten wij nu eindelijk eens dit zinloze gedrag staken en, als wij verstandig zijn, laten wij de kracht die ons van omhoog aantrekt, volgen en het billijk achten dat aan de mens behaagt wat God behaagd heeft. Bij het sein tot vertrek pakt een soldaat in het kamp zijn ransel, bij het sein tot de strijd doet hij hem af. Met ons hart, oog en oor moeten wij evenzo handelen, klaar en slagvaardig voor ieder bevel, en in deze

*In de edities vóór 1599 luidde de tekst: 'dat er massamoord, oorlog en tirannie bij de Belgen heersen...'